

บทวิจารณ์หนังสือ : ประวัติศาสตร์ลาว

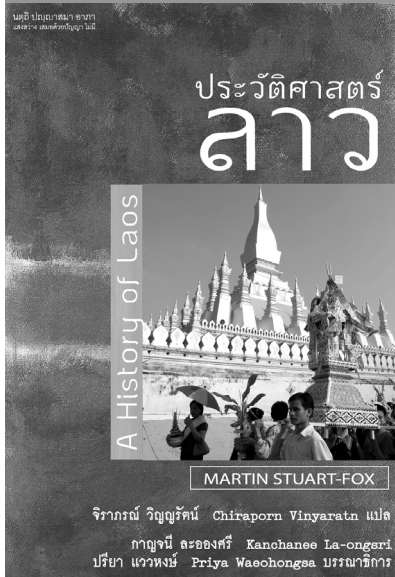
Book Review : The History of Laos

มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์ ประวัติศาสตร์ลาว จีราภรณ์ วิญญรัตน์ แปล, กาญจน์ ละอองศรี ปรียา แวหงษ์ บรรณาธิการ จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโดยต่างประเทศไทย The Toyota Foundation และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2553, 482 หน้า ราคา 350 บาท แปลจากต้นฉบับ Martin Stuart-Fox, **History of Laos** Cambridge University Press, 1997 (เขียน ปัจฉิมบท (Episode) เพิ่มสำหรับฉบับแปลเป็นภาษาไทย เมื่อ 2010/2553)

กาญจน์ ละอองศรี
Kanchanee La-onsiri

การพิจารณาคุณค่าของงานเขียนทางประวัติศาสตร์ ย่อมหนีไม่พ้นการพิจารณาปัจจัยสำคัญๆ ที่ก่อตัวเป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ นั่นคือความน่าเชื่อถือของผู้เขียน และการแสวงหาค้นคว้าข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่น่าเชื่อถือของผู้เขียนเพื่อนำมาซึ่งการจัดหาเรื่อง (story) เป็นประการแรก ประการที่สอง คือ ปัจจัยทางวรรณกรรมกรเขียน การเล่าเรื่องซึ่งจะมีทั้ง การลำดับเรื่องที่จัดหามา (narrative) การวางโครงเรื่อง (plot) ประการสุดท้าย คือ แนวคิดและอุดมการณ์ของผู้เขียนที่อยู่เบื้องหลังการจัดหาเรื่อง การลำดับเรื่อง และการวางโครงเรื่อง

มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์ ผู้เขียนหนังสือประวัติศาสตร์ลาว เป็นศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์เชิงทฤษฎี เช่น *Evolutionary Theory of History* (2002) *History and Theory* (1999) เป็นต้น และเชิงภูมิภาคศึกษา ซึ่งที่เชี่ยวชาญก็คือ ประเทศลาว เฉกเช่น เดวิท วัลยอาจ

(David Wyatt) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ไทย เดวิท แชนเลอร์ (D.P. Chandler) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์กัมพูชา เทรินบูล (C.M. Tumbul) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์มาเลเซีย ลิงค์โพร บรูโน ริคเลฟส์ (M.C. Ricklefs) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย และจอห์น เอฟ เคดี้ (J.F. Cady) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พม่า

ผลงานสจ๊วต-ฟ็อกซ์เกี่ยวกับลาวนอกจากเล่มนี้แล้ว ยังมีเล่มอื่นๆ ที่นำเสนอทั้งแง่มุมการเมือง เศรษฐกิจ สังคม พุทธศาสนา และประเพณีของลาว เช่น *Laos: Politics, Economics and Modern Laos* (1996) และ *Festival of Laos* (2010) ซึ่งเขียนร่วมกับนักวิชาการลาว และยังเรียบเรียงเรื่องลาวในรูปบทความ ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการต่างประเทศหลายฉบับ

การร้อยเรียงเรื่องราว (story) ในหนังสือประวัติศาสตร์ลาว สจ๊วต-ฟ็อกซ์ได้ค้นคว้าจากหลักฐานปฐมภูมิ ประเภทเอกสารราชการของลาวทั้งสมัยราชอาณาจักรสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจากฝ่ายขบวนการปะเทดลาว เอกสารราชการของเวียดนาม ฝรั่งเศส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสหประชาชาติ และยังมีประเภทหนังสือพิมพ์ทั้งของลาว ไทย เวียดนาม สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส หลักฐานทุติยภูมิทั้งหนังสือ บทความ วารสาร และวิทยานิพนธ์ปริญญาโท ปริญญาเอก ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยในอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ซึ่งยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่พร้อมๆ กับไม่ได้ละเลยหลักฐานประเภทตำนาน พงศาวดาร ซึ่งเป็นงานเขียนในยุคจารีต สจ๊วต-ฟ็อกซ์ยังได้เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในลาวเป็นเวลาถึง 10 ปี ได้แต่งงานกับแม่หญิงลาว (ชื่ออลิซาเบธ เป็นลูกครึ่งฝรั่งเศส-เวียดนาม เกิดในแผ่นดินลาว) แม้จะกลับไปออสเตรเลียแล้วแต่ยังกลับไปเยี่ยมเยียนลาวเสมอๆ ประสบการณ์ในลาวทำให้สจ๊วต-ฟ็อกซ์มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยน และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และนักวิชาการลาว พร้อมๆ กับได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวลาวอย่างใกล้ชิดจนจากความเป็น “คนนอก” สู่ความเป็น “คนใน”

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เขียนถึงประวัติศาสตร์ลาวในลักษณะลำดับเรื่อง (narrative) ตามกาลเวลาช่วงยาวถึง 655 ปี โดยย้อนไปสู่อุดมคติตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างใน ค.ศ.1353 มาจนถึงการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ใน ค.ศ.1975 และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน สปป.ลาวมาจนถึง ค.ศ.2008 จึงมีการจัดลำดับเรื่องเป็น 6 บท

บทแรก อาณาจักรล้านช้าง ที่เกิดจากการรวมตัวของชุมชนเล็กๆ บริเวณตอนกลางลุ่มแม่น้ำโขง ภายใต้ผู้นำที่นำความเชื่อแบบวิญญูณนิยมผสมฮินดู และพุทธศาสนามาสร้างความชอบธรรม แต่การแย่งชิงอำนาจกันในหมู่ผู้นำทำให้ อาณาจักรต้องแตกเป็น 3 แคว้นบนความต่างทางสภาพภูมิศาสตร์ คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก และชักนำให้ทั้งสยาม และอันหนัมเพื่อนบ้านที่โอบล้อมอยู่ เข้าแทรกแซง จนที่สุดทั้งสามแคว้นตกเป็นประเทศราชของสยาม

บทที่สอง ลาวภายใต้ฝรั่งเศส ค.ศ.1893 - 1945 เป็นเวลา 52 ปีของการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งฝรั่งเศสไม่ได้มีความจริงใจที่จะมีนโยบายพัฒนาลาว เพราะถือว่าลาวเป็นเพียงดินแดนส่วนในของการแผ่ขยายอาณาเขตของตนในเวียดนาม ดังนั้น ฝรั่งเศสมีส่วนที่ทำให้ความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชนชั้นนำในลาวเกิดขึ้นช้ากว่าในประเทศอื่นๆ

บทที่สาม เอกราชและเอกภาพ ค.ศ.1945 - 1957 ซึ่งให้เห็นถึงบทบาทของเจ้าเพชรราช ในฐานะผู้นำในการสร้างลาวให้มีเอกราชและเอกภาพ แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้นๆ เพราะความล้มเหลวของชนชั้นนำลาวในการสร้างลัทธิชาตินิยม เนื่องจากความรู้สึกส่วนตัว และท้องถิ่นนิยมมีสูงกว่า

บทที่สี่ บ่อนทำลายความเป็นกลาง ค.ศ.1958 - 1964 ซึ่งให้เห็นกลุ่มพลังต่างๆ ในหมู่ชนชั้นนำลาวที่ขัดขวางการเกิดความเป็นกลางในลาว รวมทั้งสหรัฐอเมริกา และเวียดนามที่เข้ามาแทรกแซงลาว

บทที่ห้า สงครามและการปฏิวัติ ค.ศ.1964 - 1975 ซึ่งให้เห็นผลกระทบของสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ซึ่งก่อให้เกิดการแตกกระจายทางสังคม ทำให้ชาวลาวถึงหนึ่งในสี่ต้องลี้ภัยในประเทศของตนเอง และบทบาทของชนชั้นนำลาวในการก่อความตึงเครียดทางการเมือง

บทสุดท้าย การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งให้เห็นบทบาทของขบวนการปะเทดลาวที่พยายามนำเอกภาพกลับสู่ประเทศท่ามกลางความรู้สึกอันประหลาดเรื่องอัตลักษณ์แห่งชาติ พร้อมๆ กับที่ลาวต้องเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ ก็ยิ่งทำให้วัฒนธรรมย่อยๆ ของลาวถูกกระทบกระเทือน อีกทั้งยังสร้างปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้กับลาว

ที่จริงแล้วการลำดับเรื่องแนวนี้อยู่ตามต้นในประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลักของลาว ซึ่งจะเขียนประวัติศาสตร์ 4 ยุค ยุคแรก คือ อาณาจักรล้านช้าง ยุคแห่งการรวมเป็นอาณาจักร แล้วเกิดการแย่งชิงความเป็นใหญ่จนนำไปสู่ความแตกแยก ยุคสอง ยุคภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลักของลาวจะย่ำถึงด้านดีของฝรั่งเศส คือ การช่วยปลดแอกลาวให้พ้นจากการครอบงำของสยาม ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับฝรั่งเศส ยุคที่สาม เริ่มจากหลังจากลาวได้เอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว เกิดรัฐชาติยุคใหม่ที่ถูกเขียนเชื่อมร้อยกับอาณาจักรล้านช้าง ขณะเดียวกันให้ความสำคัญต่อชนชาติลาวในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในรัฐชาติลาวยุคใหม่ โดยละเลยชาวเขา และชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในลาวออกไป ยุคที่สี่ เป็นประวัติศาสตร์ของลาวที่เกิดขึ้นโดยขบวนการปะเทดลาว ซึ่งต่อสู้กับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวมาถึง 30 ปี

สำหรับสัจวัต-ฟ็อกซ์จัดวางโครงเรื่อง (plot) ของประวัติศาสตร์ลาว โดยจัดเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์เป็นชุดๆ แบบ topic approach ใช้ประเด็นการเมืองเป็นแกนเรื่องคล้ายกับประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลักของลาว แต่ขณะเดียวกันไม่ได้ละเลยประเด็นด้านอื่นๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ร่วมและบริบทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิ-รัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศิลปะประเพณี การศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเป็นเมืองของเวียงจันทน์ และเรื่องผู้คนที่มีใช้แต่ลาวลุ่ม ลาวสูง ลาวเทิง แต่รวมถึงชนกลุ่มน้อยต่างๆ เช่น กลุ่มม้ง กลุ่มลาเม็ต ลาวพวน ผู้ไท และอื่นๆ ผู้คนในเชิงโครงสร้างชนชั้น โดยดูตั้งแต่ผู้นำ บุคลิกลักษณะและภูมิหลังของผู้นำ เช่น เจ้าเพชรราช บิดาแห่งเอกราช และเอกภาพของลาว เจ้าสุวรรณภูมา เจ้าสุภานุวงศ์ กองแล วังเปา ฯลฯ การแสวงหาอำนาจของผู้นำ และการเกี่ยวโยงทางการเมืองของตระกูลผู้นำ นอกจากนี้ยังเขียนถึงพระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้หญิง เด็ก และโสเภณี การพนัน การซื้อขายยาเสพติด โรค HIV. รวมทั้งกล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ และการคอร์รัปชัน และยังให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของลาวกับนานาชาติประเทศ ทั้งลาว-ไทย-เวียดนาม ความสัมพันธ์ของรัฐบาลลาวอิสระกับรัฐบาลไทยสมัยปรีดี พนมยงค์ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ ถนอม กิตติขจร ปฏิบัติการทางทหารของลาวอิสระในไทย โดยเฉพาะเมื่อสปป.ลาว

ก้าวสู่ทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ก็กำลังเผชิญปัญหาสำคัญๆ ทั้งปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการบูมของกระแสการท่องเที่ยว การไร้พรมแดนของสื่อจากไทย อัตลักษณ์ความเป็นลาว การตัดไม้ทำลายป่า การคุกคามชีวิตสัตว์ป่า และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์

ดังนั้นการวาง plot ของสจ๊วต-ฟ็อกซ์ ย่อมสะท้อนแนวคิด อุดมการณ์ของเขาที่ประสงค์จะเขียนเรื่องประวัติศาสตร์ลาวแบบประวัติศาสตร์ช่วงยาวเพื่อสนับสนุนการดำรงอยู่ของชาติลาวอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยล้านช้างมาจนถึงสปป.ลาว เพื่อติดตามและสืบย้อนการต่อสู้เพื่อเอกราชและเอกภาพ ภายใต้แรงบีบคั้นภายในและภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการชี้ให้เห็นว่า จักรวรรดินิยมทั้งฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา แม้แต่เวียดนามเหนือ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างและการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ให้กับลาว โดยเฉพาะฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาไม่มีความจริงจังต่อลาว เพราะถือว่า “ลาวเป็นเพียงหูดที่งอกออกมาจากสีข้างของเวียดนาม” และเพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของชาวลาวเพื่อสร้างลัทธิชาตินิยมแบบใหม่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่สามารถสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติให้ได้ เพราะว่ารัฐชาติลาวตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำโขงถึงสายภูเขาหลวงได้โอบกอดผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์เอาไว้

สจ๊วต-ฟ็อกซ์ เชื่อมม่นำงานเขียนของเขาสามารถสะท้อนความปรารถนา ความเชื่อ และอุดมการณ์ของชาวลาวทั้งที่อยู่ในประเทศ และที่ลี้ภัยอยู่นอกประเทศ เพื่อให้เด็กลาวรุ่นใหม่ที่เกิดโตในโลกตะวันตกจนกลายเป็น “ชาวตะวันตก” และชาวอื่นๆ ได้รับรู้ว่า ชาวลาวมิใช่คนไร้หน้าหรือ ต่ำต้อย แต่คือ นักต่อสู้ผู้ยิ่งใหญ่

ดังนั้น คุณค่าของหนังสือประวัติศาสตร์ลาวจึงอยู่ที่การนำเสนอเรื่องราวของลาวอย่างเป็นเนื้อเดียวกันทุกด้าน มากกว่าการนำเสนอในประวัติศาสตร์นิพนธ์กระแสหลักของนักประวัติศาสตร์ชาวลาวเอง โดยเฉพาะสำหรับในการรับรู้ประวัติศาสตร์ลาวของคนไทย เพียงเรื่องสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ก็ให้ข้อมูลที่มากเกินไปสำหรับสงครามเปิดเผย รุนแรง และทารุณ แต่ถูก “ปิดลับ” สำหรับคนไทย

